

odlišnosti ženy z pohledu muže. „Klíčová je představa radikální odlišnosti ve smyslu nepopsatelnosti a neuchopitelnosti ženy jako druhé, jež je viděna z pozice normativního mužského subjektu“ (s. 110). Toto nepochopitelné žensství představuje magický a tajemný předmět touhy, jehož přitažlivost je podmíněna právě nepochopitelností ženy, a tedy důrazem na neporovnatelnost a rozdílnost kategorií žena a muž.

Tyto diskursy se objevují v různých podobách a konstelacích v analyzovaných výpovědích (diskurzech) o genderové identitě a vytvářejí tak rozdílnou diskursivní dynamiku. Z analyzovaných výpovědí proto plasticky vystupuje performativní a kontextuální charakter genderové identity, která je vždy jinak formulována v kontextu diskutovaných sociálních realit.

Na knize je velice cenná odvaha autorky volit si v českých sociálních vědách zpochybňovaný mezioborový přístup ke zkoumání genderové identity. Autorka tak názorně ukazuje, jak významnou roli může hrát teoretický

eklektismus při rozvoji výzkumu celého oboru, protože oborová neortodoxnost pomáhá vymanit se z konvence a teoretické rigidity nahlížení na sociální a psychologické fenomény. V kontextu autorčina novátorského přístupu je překvapující konvenční strukturace textu, která v mnohém kopíruje standardní obsahové uspořádání diplomových nebo disertačních prací (teorie–metodologie–výsledky výzkumu). Text se tak tříští do dvou částí (teoretické a analytické), které by podle mého názoru mohly sebou vzájemně prostupovat, zvláště proto, že mnohé koncepty definované v rámci první části knihy jsou pro čtenáře/ky lépe pochopitelné na konkrétním příkladu citace z analyzovaných rozhovorů.

Závěrem lze říci, že kniha *Variace na gender* přináší nový a svěží pohled na výzkum genderové identity, a proto by jistě neměla být přehlédnuta českou odbornou veřejností zajímající se o genderové vztahy, identitu, kvalitativní metodologii a v neposlední řadě o nové kritické směry v psychologickém a feministickém výzkumu.

CO JE METODA 3R? / HANA MAŘÍKOVÁ

Metoda 3R patří k nástrojům zjišťujícím úroveň genderové rovnosti v různých oblastech sociálního života. V 90. letech byla vyvinuta Švédskou asociací místních úřadů, které ji stále používají k danému účelu ve sféře své působnosti. Pomocí této metody je možné sledovat a analyzovat to, jak určitá aktivita či poskytovaná služba probíhá a je financovaná z hlediska genderové rovnosti i toho, jaké změny jsou požadovány s ohledem na rozdílné potřeby žen a mužů.

Použití metody umožňuje:

- získat informace o zastoupení žen a mužů v různých částech organizace/instituce i na jejich různých organizačních/řídících úrovních;

- získat informace o zdrojích alokovaných mezi ženy a muže;
- získat představu o síle uplatňovaných genderových vzorců či modelů v dané organizaci či instituci;
- navrhnout plán opatření k odstranění zjištěných nedostatků.

Co ale ona 3 R vlastně znamenají? V angličtině představují Representation (neboli zastoupení, reprezentaci), Resources (zdroje), Reality (čili realitu v podobě analýzy podmínek).

Ad Reprezentace neboli sledování genderového zastoupení

První krok spočívá ve výběru specifické aktivity a vymezení cílové skupiny, které mají být sledovány. Pak následně

Social Watch Report 2009. Making Finances Work: People First.

Česká koalice, jež tvoří součást mezinárodní organizace Social Watch, představuje novou zprávu o stavu chudoby a nerovnosti mezi muži a ženami v současné globální krizi. Zpráva se zaměřuje na podmínky v České republice za uplynulý rok a ukazuje, že hospodářská krize začíná mít dopad na naplňování práv v České republice.

Organizace Social Watch je mezinárodní lidskoprávní síť, která vznikla v roce 1995 a v současnosti k ní patří více než 700 organizací ze 70 zemí světa. Ustavila se s cílem nezávislého sledování dodržování závazků přijatých na konferenci Organizace spojených národů o sociálním rozvoji v roce 1995 a konferenci o ženách v témže roce. Na těchto konferencích odborníci poprvé definovali odstranění chudoby a rovnost mezi muži a ženami jako společný celosvětový cíl. Social Watch vydává každoroční výroční zprávy o vývoji a nedostatcích v boji proti chudobě a za rovnost mužů a žen (většina lidí žijících v chudobě jsou ženy). Výroční zpráva Social Watch se stala standardním zdrojem informací jak pro nevládní organizace a politickou sféru, tak pro akademické kruhy.

Českou koalici Social Watch tvoří: Ekumenická akademie, Centrum globálních studií AV ČR a UK, Gender & sociologie SOÚ AV ČR, v. v. i., Gender studies, o. p. s., Fórum 50 %, Trast pro ekonomiku a společnost, Nesehnutí

Česká koalice Social Watch připravuje vydání české verze zprávy začátkem roku 2010. Anglická zpráva je dostupná na internetových stránkách www.socialwatch.org.

duje získání odpovědi na otázku KOLIK: neboli kolik žen/dívek a kolik mužů/chlapců je zastoupeno v dané oblasti na různých organizačních úrovních či participuje na dané aktivitě apod. To umožňuje zjistit případné disproporce v genderovém zastoupení (například mezi řídicími pracovníky a pracovníci, zaměstnanci a zaměstnankyněmi, uživateli a uživatelnkami určité služby, osobami, které podnikají, nebo třeba mezi uchazeči a uchazečkami o zaměstnání apod.). I když je kvantitativní ukazatel zastoupení mužů a žen v dané oblasti nebo na dané aktivitě nepochybně důležitý, stejně důležité, ne-li více, je sledování toho, KDO rozhoduje a JAK toto rozhodování probíhá. Zde je nutné se zaměřit na to, jak se rozhodování realizuje nejen ve formální, ale zejména v neformální rovině, aby bylo možné identifikovat, jak proces řízení a rozhodování skutečně (nikoli pouze formálně) probíhá. To je důležité například při rozdělování grantů nebo jiných fondů. Kromě toho je významné, kdo činí rozhodnutí a jak a kde tato rozhodnutí probíhají. V tomto bodě je důležité sledovat i to, kdo implementuje rozhodnutí, kdo je konečným uživatelem či konečnou uživatelnkou nebo klientem či klientkou služby apod.

Ad Resources neboli objasnění alokace zdrojů

Zaměření se na další R znamená objasnit, kdo co dostává. Přitom se nesledují jenom toky peněz, tedy alokace finančních zdrojů, ale také alokace zdroje času a třeba i prostoru a informací, stejně tak jako možnosti se rozvíjet.

Z hlediska času se sleduje například to, kdo se může v dané době účastnit daných setkání či jednání apod., kdo při nich dostává slovo jako řečník nebo řečnice a kolik času je mu či jí pro tento účel vymezeno, kdo, v jakých případech a z jakého důvodu je z hlediska času v jednáních apod. upřednostňován či upřednostňována, zda se z hlediska časové alokace dají identifikovat nějaké opakující se genderové vzorce. V případě prostoru se sleduje možnost přístupu ke sportovním zařízením, vyu-

žívání budov či areálů na kursy nebo jiné aktivity pro ženy a muže apod., ale také třeba genderové disproporce v možnosti získat bydlení apod. U peněz je pozornost věnována nejen alokaci grantů, půjček, ale i dotovaným běžným provozním nákladům apod. spojeným s aktivitami žen a mužů v dané lokalitě. U informací je zase nutné mít na zřeteli, kdo k nim má jaký přístup, kdy a v jaké formě vlastně dostává důležité informace. Sleduje se proto, na kolik a na jaká setkání jsou různé skupiny žen a mužů zvány, zda se některé skupiny účastní některých setkání více než jiné, eventuálně proč, i to, jaké je zastoupení žen a mužů v „důležitých“ lokálních skupinách a jak dané aktivity napomáhají rozvoji žen a mužů žijících v dané lokalitě (prostřednictvím kurzů, studijních pobytů apod.).

Ad Realita neboli analýza podmínek

Jestliže analýza prvních dvou R by měla odhalit případné převládající genderové disproporce, uplatňované genderové vzorce ve sledované oblasti, analýza podmínek by měla vést k odpovědi na otázky: Proč jsou věci tak, jak jsou? Jak daná situace vyhovuje zájmům a přáním žen a mužů? Zda současný stav odpovídá požadavku genderové rovnosti? Čí potřeby jsou výkonem dané aktivity naplňovány? Nejsou aktivity designovány tak, že favorizují některé skupiny? Jsou zájmy a potřeby žen a mužů dosahovány rovným dílem, mají ženy a muži skutečně rovné příležitosti?

Je zřejmé, že odpovědi na tyto otázky se nezískávají vždy snadno, neboť ne vždy je „realita“ jednoduše „měřitelná“ a jednoznačně postižitelná (odhlédneme-li od zcela zásadní otázky, co je „realita“). Realizace tohoto bodu souvisí úzce s otevřenou diskusí nad tématem genderové rovnosti – neboli nad tím, co tento pojem pro dané aktéry znamená a jak je možné jeho obsah „reálně“ naplňovat, což však předpokládá jak ochotu, tak schopnost se tímto tématem fundovaně zabývat.

PODĚKOVÁNÍ

Redakce časopisu *Gender, rovné příležitosti, výzkum* děkuje za spolupráci recenzentkám a recenzentům, kteří se podíleli na hodnocení statí desátého ročníku časopisu.

Mgr. Michaela Bartošová; PhDr. Zora Bútorová, CSc.; Mgr. Radka Dudová, Ph.D.; doc. RNDr. Ludmila Fialová, CSc.; Mgr. Lenka Formánková; PhDr. Petra Guasti, M.A., Ph.D.; PhDr. Dana Hamplová, Ph.D.; Mgr. Hana Hašková, Ph.D.; Mgr. Jana Chaloupková; Mgr. Lucie Jarkovská; PhDr. Květa Jechová, CSc.; PhDr. Eva Kalivodová; doc. PhDr. Zdeňka Kalnická, CSc.; doc. PhDr. Blanka Knotková-Čapková, Ph.D.; PhDr. Alena Křížková, Ph.D.; PhDr. Eva Křížová, Ph.D.; PhDr. Věra Kuchařová, CSc.; Mgr. Marcela Linková; Kateřina Lišková, Ph.D.; Mgr. Kateřina Machovcová; PhDr. Hana Maříková; doc. Libora Oates-Indruchová, Ph.D.; PhDr. Kateřina Pulkrábková; Mgr. Linda Sokačová; Věra Sokolová, Ph.D.; doc. PhDr. Dana Sýkorová, Ph.D.; PhDr. Mariana Szapuová, CSc.; PhDr. Olga Šmídová; PhDr. Jaroslava Štastná; PhDr. Jana Valdřová, Ph.D.; PhDr. Marta Vohlídalová; PhDr. Lenka Václavíková-Helšusová, Ph.D.; Mgr. Zuzana Uhde; Mgr. Kateřina Zábrodská, Ph.D.

U nás je známá a někdy už i využívána metoda rozpočtování z hlediska rovnosti žen a mužů. Ministerstvo financí dokonce vydalo pro tento účel v roce 2004 informativní metodiku. Metoda 3R je u nás zatím stále neznámá. Přitom se zaměřuje na víc dimenzí sociálního života

než metodika rozpočtování, která se týká primárně využití veřejných finančních zdrojů ve veřejné správě. Ale jak již bylo uvedeno, zavedení a využívání metod podobného typu předpokládá vůli uvažovat určitým způsobem, snahu a ochotu měnit status quo.

Redakční rada recenzovaného časopisu *Gender, rovné příležitosti, výzkum*

Šéfredaktorka: Mgr. Zuzana Uhde (SOÚ AV ČR, v. v. i., Praha)

Zástupkyně šéfredaktorky: PhDr. Hana Maříková (SOÚ AV ČR, v. v. i., Praha)

PhDr. Marie Čermáková (SOÚ AV ČR, v. v. i., Praha), Mgr. Radka Dudová, Ph.D. (SOÚ AV ČR, v. v. i., Praha), profesorka Małgorzata Fuszara (University of Warszawa), PhDr. Petra Guasti, Ph.D. (SOÚ AV ČR, v. v. i., Praha), doc. Haldis Haukanes (University of Bergen), Mgr. Hana Hašková, Ph.D. (SOÚ AV ČR, v. v. i., Praha), PhDr. Marek Hrubec, Ph.D. (FLÚ AV ČR, v. v. i., Praha), PhDr. Marta Kolářová, Ph.D. (SOÚ AV ČR, v. v. i., Praha), PhDr. Alena Křížková, Ph.D. (SOÚ AV ČR, v. v. i., Praha), Mgr. Marcela Linková (SOÚ AV ČR, v. v. i., Praha), doc. Aleksandra Kanjuo Mrčela (University of Ljubljana), doc. Beáta Nagy (Corvinus University of Budapest), PhDr. Magdalena Piscová, CSc. (Sociologický ústav SAV, Bratislava), profesorka Anna Pollert (Bristol Business School), Mgr. Michaela Potančoková (INFOSTAT, Bratislava), profesor Steven Saxonberg (FSS MU, Brno), Věra Sokolová, Ph.D. (FHS UK, Praha), PhDr. Iva Šmídová, Ph.D. (FSS MU, Brno), PhDr. Jana Valdřová, Ph.D. (PF JU, České Budějovice), doc. Elaine Weiner (McGill University, Montreal)

Asistentka redakce: Eva Nechvátalová